

filius ancillæ tuæ ; non in me, sed in te Domino meo gloriabor, qui disruptisti vincula mea, ut a fuga rediens religarer tibi.

VIII. « Vota mea Domino reddam ¹. » Quæ vota redditurus es? Quas vovisti victimas? quæ incensa? quæ holocausta? An ad illud respicis, quod paulo ante dixisti: « Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo; » et, tibi sacrificabo sacrificium laudis? » Et revera quisquis bene cogitat quid voveat Domino, et quæ vota reddat, se ipsum voveat, se ipsum reddat. Hoc exigitur, hoc debetur. Inspecto nummo Dominus dicit: « Reddite Cæsari quæ Cæsaris sunt, et Deo quæ Dei sunt ². » Imago sua redditur Cæsari, imago sua reddatur Deo.

IX. Sed qui meminit non solum servum se esse Dei, sed et filium ancillæ Dei, videt ubi reddat vota sua, conformatus Christo per calicem salutaris. « In atriis, inquit, » domus Domini. » Quæ domus Dei est, hæc ancilla Dei est: et quæ domus Dei, nisi omnis populus ejus? Ideo sequitur: « In conspectu omnis populi ejus. » Et apertius jam nominat ipsam matrem. Quid est enim aliud populus ejus, nisi quod sequitur: « In medio tui, Jerusalem ³? » Tunc est enim quod redditur gratum, si de pace atque in pace reddatur. Qui autem filii hujus ancillæ non sunt, bellum potius quam pacem amaverunt. Ne quis autem existimet atria domus Domini, et omnem populum ejus Judæos significari, quia ita clausit iste Psalmus, ut diceret: « In medio tui, Jerusalem, » cujus nomine carnales Israëlita gloriantur: audite sequentem Psalmum, qui quatuor versiculis continetur.

¹ Psal. cxv, 18. — ² Matth. xxii, 21. — ³ Psal. cxv, 19.

ENARRATIO

IN PSALMUM CXVI.

Superioris Sermonis continuatio.

« LAUDATE Dominum omnes gentes, laudate eum » omnes populi ¹. » Hæc sunt atria domus Domini, ille omnis populus ejus, hæc vera Jerusalem. Audiant magis illi, qui hujus civitatis filii esse noluerunt, cum se ab omnium gentium communionem præciderunt. « Quoniam » confirmata est super nos misericordia ejus, et veritas » Domini manet in æternum ². » Hæc sunt duo illa, misericordia et veritas, quæ in centesimo tertio - decimo Psalmo memoriæ commendanda commonui ³. « Confir- » mata est autem super nos misericordia » Domini, cum ejus nomini, per quod liberati sumus, inimicarum gentium rabida ora cesserunt: « Et veritas Domini manet in » æternum, » sive in eis quæ promisit justis, sive in eis quæ minatus est impiis.

¹ Psal. cxvi, 1. — ² Ibid. 2. — ³ Vide Enarrat. Psal. cxiii, Serm. 1, n. 13.

ENARRATIO

IN PSALMUM CVII.

Sermo ad populum.

I. AUDIVIMUS, fratres, admonentem nos atque hortantem Spiritum sanctum, ut sacrificium confessionis offeramus Deo. Confessio autem, vel laudis ejus est, vel peccatorum nostrorum. Et illa quidem confessio, qua peccata nostra Deo confitemur, omnibus nota est; ita ut hanc solum dici confessionem in Scripturis sanctis minus erudita existimet multitudo: nam ubi hoc verbum lectoris ore sonuerit, continuo strepitus pius pectora tundentium consequitur. Sed debent advertere quomodo dictum sit in alio Psalmo: « Quoniam ingrediar in locum tabernaculi » admirabilis usque ad domum Dei, in voce exultationis » et confessionis, soni festivitatem celebrantis¹. » Hic enim certe manifestum est vocem confessionis et sonum, non ad mœrorem poenitentiae, sed ad lætitiã festivitatis celeberrimæ pertinere. Aut si de tam manifesto testimonio quisquam adhuc dubitat, quid dicturus est ad illud quod in Ecclesiastico scriptum est: « Benedicite Dominum omnia opera ipsius, date nomini ipsius magnificentiam, et confitemini in laudem ipsius in canticis » labiorum et in citharis; et sic dicite in confessione: » Quoniam omnia opera Domini bona nimis²? » Hic certe nullus vel tardissimus ambigit confessionem in Dei laudi-

¹ Psal. xli, 5. — ² Eccli. xxxix, 19-21.

bus poni: nisi forte tanta est in cujusquam mente perversitas, ut dicere audeat etiam ipsum Dominum Jesum Christum peccata sua Patri esse confessum. Quod si aliquis impius propter nomen confessionis tentaret objicere, facillime refelleretur ipsa contextione verborum. Sic enim loquitur: « Confiteor tibi, inquit, Pater, Domine cœli et » terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis; ita, Pater, quoniam sic » placitum est coram te¹. » Quis non eum intelligat in laude Patris hæc dicere? Quis non videat istam confessionem non ad dolorem cordis, sed ad gaudium pertinere; cum etiam præcesserit Evangelista dicens: « In ipsa » hora exultavit Spiritu sancto et dixit: Confiteor tibi » Pater²? »

II. Quapropter, charissimi, quoniam nullo modo est omnino dubitandum, tot congruentibus testimoniis, quorum similia in Scripturis per vos ipsos potestis advertere, non tantum in peccatis, sed et in laudibus Dei confessionem divinis Litteris solere nominari; quid congruentibus in hoc Psalmo, quando « Alleluia » cantamus, quod est, Laudate Dominum, nos admoneri intelligimus, cum audimus: « Confitemini Domino, » quam id ipsum, scilicet ut laudemus Dominum? Non potuit laus Dei brevius explicari, quam ut diceretur: « Quoniam bonus est³. » Quid sit grandius ista brevitate, non video; cum ita sit proprium Deo quod bonus est, ut a quodam compellatus ipse Filius Dei, cum audiret: « Magister bone, » ab eo scilicet qui carnem ejus intuens, et Divinitatis plenitudinem non intelligens, solum hominem arbitrabatur; responderet: « Quid me interrogas de bono? Nemo bonus, nisi unus » Deus⁴. » Quod quid est aliud dicere, quam, Si me ho-

¹ Luc. x, 21. — ² Ibid. — ³ Psal. cxvii, 1. — ⁴ Marc. x, 17, 18.

num vis appellare, intellige et Deum? Sed quoniam populo dicitur, in prænuntiatione futurorum liberato ab omni labore et captivitate peregrinationis et ab omni permixtione iniquorum, quod ei per gratiam Dei præstitum est, non solum non retribuētis mala pro malis, sed etiam retribuētis bona pro malis; convenientissime adjunctum est: « Quoniam in sæculum misericordia » ejus. »

III. « Dicat autem domus Israël quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. Dicat autem domus » Aaron quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. Dicant nunc omnes qui timent Dominum » quoniam in sæculum misericordia ejus¹. » Recognoscitis, credo, charissimi, quæ sit domus Israël, quæ sit domus Aaron, et quoniam utrique sunt timentes Dominum. Ipsi enim sunt pusilli cum magnis, jam in alio Psalmo bene insinuati cordibus vestris: quorum numero nos omnes, in ejus gratia qui bonus est et in sæculum misericordia ejus, sociatos esse gaudeamus; quoniam exauditi sunt qui dixerunt: « Adjiciat Dominus super vos, super vos et » super filios vestros²: » ut Israëlitis in Christum credentibus, ex quorum numero sunt Apostoli patres nostri, et ad eminentiam perfectorum et ad obedientiam parvulorum adjungeretur numerus Gentium: ut dicamus omnes facti unum in Christo, facti unus grex sub pastore uno, et corpus illius capitis tanquam unus homo dicamus: « In » tribulatione invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine³. » Angustia nostræ tribulationis finitur: latitudo autem, quo transimus, non habet terminum. « Quis » enim accusabit adversus electos Dei⁴? »

IV. « Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat

¹ Psal. cxvii, 2-4. — ² Id. ciii, 12-14. — ³ Id. cxvii, 5. — ⁴ Rom. viii, 33.

» mihi homo¹. » Sed numquid solos homines habet inimicos Ecclesia? Quid est homo carni et sanguini deditus, nisi caro et sanguis? Sed ait Apostolus: « Non est nobis » colactatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus » principes et rectores mundi tenebrarum harum²: » id est, rectores iniquorum, mundum istum diligentium, et propterea tenebrarum; quia et nos fuimus aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino³. « Adversus spiritalia, inquit, nequitiae in cœlestibus⁴: » id est, diabolum et angelos ejus: quem diabolum alio loco dicit principem potestatis aëris hujus⁵. Audi ergo quod sequitur: « Dominus mihi adjutor, et ego despiciam inimicos meos⁶. » Ex quolibet genere inimici exurgant, sive ex numero malorum hominum, sive ex numero malorum angelorum; in Domini adjutorio despicientur, cui confitemur laudem, cui cantamus Alleluia.

V. Despectis autem inimicis, non sic mihi tanquam bonus homo se amicus opponat, ut ipse in se spem meam jubeat collocari. « Bonum est enim confidere in Domino, » quam confidere in homine⁷. » Nec quisquis secundum quemdam modum dici potest Angelus bonus, sic a me cogitetur, ut in eo confidere debeam; nemo enim bonus, nisi solus Deus. Et cum videntur adjuvare homo vel Angelus, cum hoc vera dilectione faciunt, ille per eos facit, qui eos pro modo eorum bonos fecit. « Bonum est ergo » sperare in Dominum, quam sperare in principes⁸. » Nam et Angeli dicti sunt principes, sicut in Daniele legitur: « Michaël princeps vester⁹. »

VI. « Omnes gentes circumdederunt me, et in nomine » Domini ultus sum eos: circumdantes circumdederunt

¹ Psal. cxvii, 6. — ² Ephes. vi, 12. — ³ Id. v, 8. — ⁴ Id. vi, 12. — ⁵ Id. ii, 2. — ⁶ Psal. cxvii, 7. — ⁷ Ibid. 8. — ⁸ Ibid. 9. — ⁹ Dan. xii, 1.

» me, et in nomine Domini ultus sum eos¹. » Quod ait : « Omnes gentes circumdederunt me, et in nomine Domini ultus sum eos ; » significat Ecclesiae labores atque victoriam : sed quasi causa quaereretur unde tanta mala superare potuerit, respectum est ad exemplum, et dixit quid primo passa sit in capite suo, addendo quod sequitur : « Circumdantes circumdederunt me. » Et bene ibi non repetitum est, « Omnes gentes ; » quod a Judæis solis factum est. « Et in nomine Domini ultus sum eos : » quia illic ipse pius populus, quod est corpus Christi, persecutores sensit, de quorum genere caro illa suscepta et suspensa est, et pro quo factum est quidquid ab illa interiore divinitate per exteriorem carnem virtute immortaliter factum est.

VII. « Circumdederunt me sicut apes favum, et exarserunt sicut ignis in spinis, et in nomine Domini ultus sum eos². » Hic jam ex ordine gestarum rerum, etiam verborum ordo contexitur. Nam ipsum Dominum caput Ecclesiae recte accipimus circumdatum a persecutoribus, sicut circumdant apes favum. Quid enim ab ignorantibus gestum sit, mystica subtilitate Spiritus sanctus loquitur. Mel quippe apes operantur in favis. Nescientes autem persecutores Domini, fecerunt eum nobis ipsa passione dulciorem : ut gustemus et videamus quam suavis est Dominus³, qui mortuus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram⁴. Jamvero quod sequitur : « Et exarserunt velut ignis in spinis : » in ejus corpore, hoc est, in populo ubique diffuso melius intelligitur ; quem circumdederunt omnes gentes, cum sit collectus de omnibus gentibus. « Exarserunt quippe velut ignis in spinis, » quando peccatricem carnem atque hujus mortalis vitae molestissimas compunctiones, persecu-

¹ Psal. cxvii, 10, 11. — ² Ibid. 12. — ³ Id. xxxiii, 9. — ⁴ Rom. iv, 25.

tionis incendio cremaverunt. « Et in nomine, inquit, Domini ultus sum eos : » sive quia et ipsi, malitia quae in eis justos persequeretur extincta, christiano populo sociati sunt ; sive quia caeteri eorum qui contempserunt hoc tempore vocantis misericordiam, veritatem judicantis in fine sensuri sunt.

VIII. « Tanquam cumulus arenae impulsus sum, ut caderem, et Dominus suscepit me¹. » Quamvis enim esset jam magna multitudo credentium, quasi arenae innumerabili comparanda, et in unam societatem tanquam in cumulum ducta : tamen quid est homo, nisi quod memores ejus² ? Non dixit : Abundantiam numeri mei, numerus gentium superare non valuit : sed, « Dominus, inquit, suscepit me. » Multitudinem ergo fidelium in unitate fidei simul habitantem persecutio gentium quo impelleret, ut dejiceret, non habebat : quando in eum creditum est, qui et singulos et omnes et ubique susciperet ; quia eis invocantibus nusquam deesse potuisset.

IX. « Fortitudo mea et laudatio mea Dominus ; et factus est mihi in salutem³. » Qui ergo cadunt, cum impelluntur, nisi qui sua sibi fortitudo, et sua sibi volunt esse laudatio ? Nullus quippe in certamine cadit, nisi cujus fortitudo et laudatio cadit. Quapropter cujus fortitudo et laudatio est Dominus, tam non cadit quam non cadit Dominus. Et ideo eis factus est in salutem ; non quia ipse aliquid factus est, quod ante non erat ; sed quia ipsi cum in eum crederent, quod non erant facti sunt, et jam ipse non sibi, sed illis, quod aversis a se non erat, salus coepit esse conversis.

X. « Vox laetitiae et salutis in tabernaculis justorum⁴ : » ubi vocem mœroris et exitii putabant esse, qui in eorum corpora saeviebant. Non enim sentiebant interiora gaudia

¹ Psal. cxvii, 13. — ² Id. viii, 5. — ³ Id. cxvii, 14. — ⁴ Ibid. 15.

Sanctorum de spe futura. Unde et Apostolus dicit: « Quasi » tristes, semper autem gaudentes¹: » et iterum, « Non » solum autem, sed etiam gloriamur, inquit, in tribula- » tionibus². »

XI. « Dextera Domini fecit virtutem. » Quam virtutem dicit? « Dextera, inquit, Domini exaltavit me³. » Magna virtus exaltare humilem, deificare mortalem, præbere de infirmitate perfectionem, de subiectione gloriam, de passione victoriam, dare auxilium de tribulatione; ut afflictis vera salus Dei patesceret affligentibus autem vana salus hominis remaneret. Magna hæc: sed quid miraris? Audi quid repetat. Non homo se exaltavit, non homo se perfecit, non sibi homo gloriam dedit, non homo vicit, non homo sibi saluti fuit: « Dextera Domini fecit virtutem. »

XII. « Non moriar, sed vivam, et enarrabo opera Do- » mini⁴. » At illi stragem funerum ubique facientes, Ecclesiam Christi mori arbitrabantur. Ecce nunc enarrat opera Domini. Ubique Christus beatorum Martyrum gloria est. Vicit vapulando ferientes; patiando, impatientes; diligendo, sævientes.

XIII. Tamen cur tanta indigna pertulit corpus Christi, sancta Ecclesia, populus in adoptionem indicet nobis. « Emendans, inquit, emendavit me Dominus et morti » non tradidit me⁵. » Non ergo quidquam viribus suis licuisse arbitretur fremitus impiorum: non haberet istam potestatem, nisi sibi data esset desuper. Sæpe filios paterfamilias per nequissimos servos emendari jubet; cum illis hæreditatem, illis compedes præparet. Quæ est ista hæreditas? Auri est? an argenti? an gemmarum? aut fundorum, amœnorumque prædiorum? Vide qua intretur, et cognosce quid sit.

¹ 2 Cor. vi, 10. — ² Rom. 7, 3. — ³ Psal. cxvii, 16. — ⁴ Ibid. 17. — ⁵ Ibid. 18.

XIV. « Aperite, inquit, mihi portas justitiæ. » Ecce audivimus portas. Quid est intus? « Ingressus, inquit, in eis » confitebor Domino¹. » Illa confessio laudis est, « Ad- » mirabilis usque ad domum Dei, in voce exultationis et » confessionis, soni festivitatem celebrantis²: » hæc est æterna beatitudo justorum, qua beati sunt qui inhabitant in domo Dei, in sæcula sæculorum laudantes eum³.

XV. Sed vide quemadmodum intretur in portas justitiæ. « Hæ portæ Domini, inquit, justi intrabunt in eas⁴. » Has saltem nemo intret injustus, in illam Jerusalem, quæ non recipit incircumcisum, ubi dicitur: « Canes foris⁵. » Satis sit quod in longinqua peregrinatione mea « Inhabi- » tavi cum tabernaculis Cedar, et cum his qui oderunt » pacem eram pacificus⁶: » pertuli usque in finem per- » mixtionem malorum, sed, « Hæ portæ Domini, justi in- » trabunt in eas. »

XVI. « Confitebor tibi, Domine, quoniam exaudisti me, » et factus es mihi in salutem⁷. » Quam sæpe ostenditur laudis esse ista confessio, non vulnera medico ostendens, sed de percepta sanitate gratias agens. Ipse autem medicus salus est.

XVII. At istum quem dicimus? « Lapidem quem re- » probaverunt ædificantes. » Nam, « Hic factus est in » caput anguli⁸: ut duos conderet in se, in unum novum » hominem, faciens pacem, et connecteret utrosque in » uno corpore Deo⁹, » circumcisionem scilicet et præputium.

XVIII. « A Domino factus est ei¹⁰: » id est, capiti anguli a Domino factus est. Quamvis enim hoc non esset factus, nisi passus esset: non tamen hoc ab eis a quibus

¹ Psal. cxvii, 19. — ² Id. xli, 5. — ³ Id. lxxxiii, 5. — ⁴ Id. cxvii, 20. — ⁵ Apoc. xii, 15. — ⁶ Psal. cxix, 5. — ⁷ Id. cxvii, 21. — ⁸ Ibid. 22. — ⁹ Ephes. ii, 15, 16. — ¹⁰ Psal. cxvii, 23.

passus est, factus est. Nam illi qui ædificabant, reprobaverunt: sed in eo quod Dominus occulte ædificabat, fecit in caput anguli quod illi reprobaverunt. « Et est mirabilis » in oculis nostris: » in oculis interioris hominis, in oculis credentium, sperantium, diligentium; non in oculis carnalibus eorum, qui quasi hominem contemnendo reprobaverunt.

XIX. « Hic est dies, quem fecit Dominus¹. » Meminit iste homo se dixisse in superioribus Psalmis: « Quoniam » inclinavit aurem suam mihi, et in diebus meis invocavi²: » dies suos commemorans veteres. Unde modo dicit: « Hic est dies, quem fecit Dominus: » id est, quo mihi salutem dedit. Hic est dies, de quo dixit: « Tempore » acceptabili exaudivi te, et in die salutis adjuvi te³: » id est, dies quo ille mediator factus est in caput anguli. « Exultemus ergo et jucundemur in eo. »

XX. « O Domine, salvum me fac; o Domine, bene prospera » iter vero⁴. » Quia dies salutis est, « Salvum me fac. » Quia de longinqua peregrinatione revertentes sejungimur ab eis qui oderant pacem, cum quibus eramus pacifici, et cum loqueremur eis, debellabant nos gratis⁵; « Bene » prospera iter » redeuntibus, quia tu nobis factus es via.

XXI. « Benedictus enim qui venit in nomine Domini⁶. » Maledictus ergo ille qui venit in nomine suo: sicut in Evangelio dicit, « Ego veni in nomine Patris mei, et non accepistis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis⁷. » Benediximus vos de domo Domini. » Credo quod ista vox magnorum est ad pusillos, eorum scilicet magnorum, qui verbum Deum apud Deum, sicut in hac vita possunt, mente contingunt; et tamen sermonem suum propter parvulos temperant, ut possint sinceriter dicere

¹ Psal. cxvii, 24. — ² Id. cxiv, 2. — ³ Isai. xlix, 8. — ⁴ Psal. cxvii, 25. — ⁵ Id. cxix, 7. — ⁶ Id. cxvii, 26. — ⁷ Joan. vi, 43.

quod ait Apostolus, « Sive enim mente excessimus Deo, » sive temperantes sumus vobis; charitas enim Christi » compellit nos¹. » Ipsi parvulos benedicunt de interiore domo Domini, ubi laus illa in sæcula sæculorum non deficit: et ideo videte quid inde annuntient.

XXII. « Deus Dominus, et illuxit nobis². » Dominus ille qui venit in nomine Domini, quem reprobaverunt ædificantes, et factus est in caput anguli³: Mediator ille Dei et hominum homo Christus Jesus⁴, Deus est, æqualis est Patri, et illuxit nobis, ut quod credidimus intelligeremus, et vobis nondum intelligentibus, sed jam credentibus, enuntiaremus. Ut autem et vos intelligatis, « Constituite » diem festum in confrequentationibus, usque ad cornua » altaris: » id est, usque ad interiorem domum Dei, de qua vos benediximus, ubi sunt altaris excelsa. « Constituite diem festum, » non tepide ac segniter, sed « In » confrequentationibus. » Ipsa est enim vox exultationis soni festivitatem celebrantis, ambulantium in loco tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei⁵. Si enim est ibi spiritale sacrificium, sempiternum sacrificium laudis, et sacerdos sempiternus est, et altare sempiternum pacata mens ipsa justorum. Hoc apertius dicimus, fratres: quicumque Deum Verbum intelligere volunt, non eis sufficiat caro, quod propter eos Verbum factum est, ut lacte nutrentur; nec in terra sufficiat iste dies festus, quo Agnus occisus est: sed constituatur in confrequentationibus, quousque perveniatur, exaltatis a Domino mentibus nostris, usque ad ejus divinitatem interiorem, qui nobis exteriori humanitatem lacte nutriendis præbere dignatus est.

XXIII. Et quid ibi aliud, nisi laudes ejus cantabimus?

¹ 2 Cor. v, 13, 14. — ² Psal. cxvii, 27. — ³ Matth. xxi, 9 et 42. — ⁴ 1 Tim. ii, 5. — ⁵ Psal. xli, 5.